

ประกาศสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง

เรื่อง ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ๙ ช่วงชั้น ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕ ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบอนุมัติให้สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้เป็นไปตามขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ๙ ช่วงชั้น ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ และประกาศให้สถานศึกษาพระปริยัติธรรมจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามขอบข่ายดังกล่าวซึ่งผ่านการประเมินจากผู้แทนนักเรียน ข้าราชการ และนักวิชาการแล้ว โดยมีรายละเอียดในการประกาศใช้ ดังนี้

๑. ปีการศึกษา ๒๕๖๕ ใช้ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ ในธรรมศึกษาชั้นตรี ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป และใช้ขอบข่าย ปีพุทธศักราช ๒๕๖๑ ในธรรมศึกษาชั้นโทและชั้นเอกทุกระดับ

๒. ปีการศึกษา ๒๕๖๖ ใช้ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรีและชั้นโท ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ ในธรรมศึกษาชั้นตรีและชั้นโท ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป และใช้ขอบข่าย ปีพุทธศักราช ๒๕๖๑ ในธรรมศึกษาชั้นเอกทุกระดับ

๓. ปีการศึกษา ๒๕๖๗ เป็นต้นไป ใช้ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ ในธรรมศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และประชาชนทั่วไป

จึงประกาศให้สถานศึกษาพระปริยัติธรรมได้ทราบและปฏิบัติตามมติมหาเถรสมาคมดังกล่าวโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕

(สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า)

แม่กองธรรมสนามหลวง

มติมหาเถรสมาคม

ครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๔

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มติที่

๓๔๔/๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความเห็นชอบขอย้ายหลักสูตรธรรมศึกษา ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๔ เลขาธิการมหาเถรสมาคมเสนอว่า สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กรรมการมหาเถรสมาคม แม่กองธรรมสนามหลวง ได้มีมติที่ กธ. ๐๑/๓๕ ลงวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๔ แจ้งว่า ในวาระที่องค์การยูเนสโก (UNESCO) ประกาศยกย่องสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ว่าเป็นบุคคลสำคัญของโลกสาขาสันติภาพ สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง จึงได้จัดทำขอย้ายหลักสูตรธรรมศึกษา ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ เพื่อเป็นข้อกำหนดในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และประกาศให้สถานศึกษาพระปริยัติธรรมจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามขอย้ายดังกล่าว ซึ่งผ่านการประเมินจากผู้แทนนักเรียน ข้าราชการ และนักวิชาการแล้ว โดยมีรายละเอียดในการประกาศใช้ ดังนี้

๑. ปีการศึกษา ๒๕๖๕ ใช้ขอย้ายหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ ในธรรมศึกษาชั้นตรี ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และประชาชนทั่วไป และใช้ขอย้าย ปีพุทธศักราช ๒๕๖๑ ในธรรมศึกษาชั้นโท และชั้นเอกทุกระดับ

๒. ปีการศึกษา ๒๕๖๖ ใช้ขอย้ายหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรีและชั้นโท ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ ในธรรมศึกษาชั้นตรีและชั้นโท ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และประชาชนทั่วไป และใช้ขอย้าย ปีพุทธศักราช ๒๕๖๑ ในธรรมศึกษาชั้นเอกทุกระดับ

๓. ปีการศึกษา ๒๕๖๗ เป็นต้นไป ใช้ขอย้ายหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ ในธรรมศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และประชาชนทั่วไป พร้อมกันมีบัญชาให้นายเสนาบดีมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดพิจารณา

ที่ประชุมพิจารณาแล้วมีมติเห็นชอบขอย้ายหลักสูตรธรรมศึกษา ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ และให้ดำเนินการได้ทันที โดยไม่ต้องรอรับรองรายงานการประชุม

(นายสิปปวัชร แก้วงาม)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

เลขาธิการมหาเถรสมาคม

เอกสารแนบท้าย ประกาศสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง
เรื่อง ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ๙ ช่วงชั้น ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ (จำนวน ๓๙ หน้า)

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับประถมศึกษา

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนแต่งอธิบายความกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผลและอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๑ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้ พร้อมทั้งยกตัวอย่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยชั้นนี้ กำหนดความยาวตั้งแต่ ๒ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑	สัลวรรค คือ หมวดศีล	สาธุ สัพพตถ สัมโม. ความรอบคอบในทุก ๆ เรื่อง เป็นการดี	-สังยุตตนิกาย สคาถวรรค -ขุททกนิกาย ธรรมบท
๒		สุขิ ยาว ชรา สิลิ. ศีลนำความสุขมาให้ตราบเท่าชีวิต	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๓		สิลิ รกเขยฺย เมธาวิ. นักปราชญ์พึงรักษาศีล	ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ
๔	วาจาวรรค คือ หมวดวาจา	มุตฺวา ตปฺปติ ปาปิกิ. คนพูดไม่ดีย่อมเดือดร้อน	ขุททกนิกาย ชาดก เอกนิบาต
๕		วาจํ มุญฺเจยฺย กลฺยาณิ. บุคคลควรพูดให้ไพเราะ	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๖		ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตาปเย. ควรกล่าวแต่ถ้อยคำที่ไม่ทำให้ตนเดือดร้อน	-สังยุตตนิกาย สคาถวรรค -ขุททกนิกาย สุตตนิบาต
๗	ปาปวรรค คือ หมวดบาป	ปาปานิ อกรรมํ สุขิ. การไม่ทำบาปก็สุข	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๘		ปาปานิ ปริวชฺชเย. พึงละเว้นบาปทั้งหลาย	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๙		ทุกฺโข ปาปสฺส อจฺจโย. สะสมบาปเท่ากับสะสมความทุกข์	ขุททกนิกาย ธรรมบท

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๐	กัมมวรรค คือ หมวดกรรม	สุกริ สารุณา สารุ. คนดีทำได้ง่าย	- วินัยปิฎก จุลวรรค - ขุททกนิกาย อุทาน
๑๑		กลยานการิ กลยานิ ปาปการิ จ ปาปก. ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว	- สังยุตตนิกาย สคาถวรรค - ขุททกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต
๑๒		กเรยฺย วากฺยํ ออนุกมฺปทานํ. ควรเชื่อฟังคนที่หวังดี	ขุททกนิกาย ชาดก ทสกนิบาต
๑๓	โถววรรค คือ หมวดโถธ	น หิ สารุ โภโร. ความโกรธไม่ดีเลย	ขุททกนิกาย ชาดก ฉักกนิบาต
๑๔		อนตฺถชนโน โภโร. ความโกรธก่อความพินาศ	อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต
๑๕		โภธํ ฆตฺวา สุขํ เสติ. กำจัดความโกรธได้อยู่เป็นสุข	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับประถมศึกษา

วิชาธรรมวิภาค	วิชาพุทธประวัติ	วิชาเบญจศีลและเบญจธรรม
บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมวิภาค ๑. ธรรมศึกษา ๒. ธรรมวิภาค บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๒ ๑. ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ๒. ธรรมเป็นโลกบาล ๒ ๓. ธรรมอันทำให้งาม ๒ ๔. บุคคลหาได้ยาก ๒ บทที่ ๓ ธรรมหมวด ๓ และหมวด ๔ ๑. รตนะ ๓ ๒. โอวาท ๓ ๓. ทุจจริต ๓ ๔. สุจจริต ๓ ๕. อกุศลมูล ๓ ๖. กุศลมูล ๓ ๗. อริยสัจ ๔	บทที่ ๑ ชมพูทวีปและประชาชน ๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชมพูทวีป ๒. ระบบวรรณะ ๔ ๓. ความเชื่อของประชาชน บทที่ ๒ ศากยวงศ์ ๑. กรุงกบิลพัสดุ์ ๒. ลำดับศากยวงศ์ บทที่ ๓ เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ ๑. พระโพธิสัตว์ประสูติ ๒. อสิตดาบสเข้าเฝ้า ๓. ขนานพระนามและทำนายพระลักษณะ ๔. พระนางสิริมหามายาสิ้นพระชนม์ ๕. ทรงเจริญอานาปานสติ ๖. ทรงอภิเษกสมรส บทที่ ๔ ทรงผนวชและตรัสรู้ ๑. เสด็จออกทรงผนวช ๒. พระเจ้าพิมพิสารเข้าเฝ้า ๓. ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ๔. ทรงยกเลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยา ๕. ทรงบำเพ็ญเพียรทางจิต ๖. ทรงผจญมาร ๗. ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ	บทที่ ๑ วินัย ๑. ระเบียบวินัย ๒. วินัยสัมพันธ์กับศีล ๓. ความหมายของศีล ๔. ศีลคือการรักษาความปกติของมนุษย์ ๕. ความมุ่งหมายในการบัญญัติศีล บทที่ ๒ เบญจศีล ๑. สิกขาบทข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวระมะณี ๒. สิกขาบทข้อที่ ๒ อะทินนาทานา เวระมะณี ๓. สิกขาบทข้อที่ ๓ กาเมสุมิจฉาราวา เวระมะณี ๔. สิกขาบทข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวระมะณี ๕. สิกขาบทข้อที่ ๕ สุราเมรัยะ มัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี บทที่ ๓ วิรติและอานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล ๑. วิรติ ๒. อานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล บทที่ ๔ เบญจธรรม ๑. ลักษณะและความสำคัญของธรรม ๒. เบญจธรรม ๓. เบญจธรรมข้อ ๑ เมตตาและกรุณา ๔. เบญจธรรมข้อ ๒ สัมมาอาชีวะ ๕. เบญจธรรมข้อ ๓ กามสังวร ๖. เบญจธรรมข้อ ๔ สัจจะ ๗. เบญจธรรมข้อ ๕ สติสัมปชัญญะ ๘. อานิสงส์ของการรักษาเบญจธรรม

ข้อบ่งชี้หลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับประถมศึกษา

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนแต่งอธิบายความกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผลและอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๒ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้ พร้อมทั้งยกตัวอย่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยชั้นนี้ กำหนดความยาวตั้งแต่ ๓ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑	ทานวรรค คือ หมวดทาน	ทท มิตตานิ คนฺถิ. ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๒		ททมาโน ปิโย โหติ. ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก	อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาท
๓		ททโต ปุณฺณ ปวตฺตติ. เมื่อให้บุญก็เพิ่มขึ้น	-ทิมฺมิกาย มหาวรรค -ขุททกนิกาย อุทาน
๔	ขันติวรรค คือ หมวดอดทน	ขนฺติ สาหสวารณา. ความอดทนห้ามซึ่งความผลุนผลันไว้ได้	สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม พระยาวชิรญาณวโรรส
๕		ขนฺติ หิตสุขาวหา. ความอดทนนำมาซึ่งประโยชน์สุข	สวดมนต์ฉบับหลวง
๖		มนาโป โหติ ขนฺติโก. ผู้มีความอดทนย่อมเป็นที่ชอบใจของผู้อื่น	สวดมนต์ฉบับหลวง
๗	ชยวรรค คือ หมวดชนะ	อกฺโกเรน ชินเ โกร. พึงชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธ	-ขุททกนิกาย ธรรมบท -ขุททกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต
๘		อสาธฺ สาธฺนา ชินเ. พึงชนะคนไม่ดีด้วยความดี	-ขุททกนิกาย ธรรมบท -ขุททกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต
๙		สจฺเจนาสิกวาทินิ. พึงชนะคนพูดปดด้วยความจริง	-ขุททกนิกาย ธรรมบท -ขุททกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต
๑๐	บุญญวรรค คือ หมวดบุญ	ปุณฺณ โจเรหิ ทูหฺริ. โจรขโมยบุญใครไม่ได้	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๑๑		ปุณฺณ สุขํ ชีวิตสงฺขมฺหิ. บุญนำความสุขมาให้ตราบเท่าชีวิต	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๒		สุโข ปุณฺณสส อจฺจโย. หมั่นขยันทำความดี ก่อเกิดความสุข	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๓	เสวนาวรรค คือ หมวดคบหา	ยํ เว เสวติ ตาทิโส. คบคนเช่นใดก็เป็นคนเช่นนั้น	สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม พระยาวชิรญาณวโรรส
๑๔		สุโข ทเว สปุริเสน สงฺคโม. การคบหากับคนดีนำสุขมาให้	ขุททกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๕		นาสมเส กตปাপมฺหิ. ไม่ควรไวใจคนทำความชั่ว	ขุททกนิกาย ชาดก ทสก นิบาต

ขอขยายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับประถมศึกษา

วิชาธรรมวิภาค	วิชาพุทธประวัติ	วิชาอุโบสถศีล
บทที่ ๑ ธรรมหมวด ๓ บุญกิริยาวัตถุ ๓ บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๔ ๑. วุฑฒิ ๔ ๒. จักร ๔ ๓. อคติ ๔ ๔. ปธาน ๔ ๕. อธิฐาน ๔ ๖. อิทธิบาท ๔ ๗. พรหมวิหาร ๔	บทที่ ๑ เสวยวิมุตติสุข ๑. เสวยวิมุตติสุข ๒. ทรงเปรียบสัตว์โลกกับดอกบัว ๓. ทรงแสดงพระปฐมเทศนา ๔. ทรงแสดงธรรม เรื่องอนัตตลักษณะสูตร บทที่ ๒ ทรงส่งพระสาวก ไปประกาศพระศาสนา ๑. ทรงโปรดยสกุณฑลบุตร ๒. ทรงโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง ๓. ทรงแสดงธรรมเรื่องอาทิตต ปริยายสูตร บทที่ ๓ เสด็จไปกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ๑. ทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนา ๒. ทรงรับพระอุทยานเวฬุวัน เป็นสังฆาวาส ๓. ทรงรับพระอัครสาวก	บทที่ ๑ อุโบสถ ๑. ความเป็นมาของอุโบสถ ๒. อุโบสถสมัยพุทธกาล ๓. องค์ประกอบของอุโบสถ บทที่ ๒ ไตรสรณคัมภีร์ ๑. พระรัตนตรัย ๒. ไตรสรณคัมภีร์ ๓. สรณคัมภีร์ ๒ ประเภท ๔. วิธีการเข้าถึงไตรสรณคัมภีร์ในอดีต ๕. วิธีการเข้าถึงไตรสรณคัมภีร์ในปัจจุบัน ๖. สรณคัมภีร์ชาติ ๗. สรณคัมภีร์เศร้าหมอง ๘. ข้อยกเว้นสรณคัมภีร์ชาติ หรือเศร้าหมอง บทที่ ๓ อุโบสถศีล ๑. อุโบสถศีล ๒. การสมาทานอุโบสถศีล ๓. อุโบสถกาล บทที่ ๔ ระเบียบพิธีรักษากุโบสถศีล ๑. กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ๒. กล่าวคำประกาศองค์อุโบสถศีล ๓. กล่าวคำขออุโบสถศีล ๔. กล่าวคำรับสรณคัมภีร์ ๕. กล่าวคำสมาทานอุโบสถศีล ๖. ข้อควรปฏิบัติขณะรักษากุโบสถศีล บทที่ ๕ พฤติกรรมการรักษากุโบสถศีล ๑. โคปาลกอุโบสถ ๒. นิคัณฐอุโบสถ ๓. อริยอุโบสถ

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับประถมศึกษา

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนแต่งอธิบายความกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผลและอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๓ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้ พร้อมทั้งยกตัวอย่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยชั้นนี้ กำหนดความยาวตั้งแต่ ๕ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑	อิตตวรรค คือ หมวดตน	อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ. ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๒		อตฺตานํ ทมยนฺติ สุปฺพทา. คนดีย่อมฝึกตน	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๓		อตฺตนา โจทยตฺตานํ. จงเตือนตนด้วยตนเอง	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๔		ปฏิมํเสตมตฺตนา. จงพิจารณาตนด้วยตนเอง	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๕	จิตตวรรค คือ หมวดจิต	จิตฺตสฺส ทมโถ สาธู. การฝึกจิตเป็นความดี	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๖		จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ. จิตที่ฝึกแล้ว นำสุขมาให้	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๗		วิหฺลณฺตี จิตฺตวสานฺนวุตฺติ. ผู้ที่ควบคุมจิตใจไม่ได้ ย่อมเดือดร้อน	ขุททกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต
๘		จิตฺตํ รกฺขเณ เมธาวิ. ผู้มีปัญญาพึงคุ้มครองจิต	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๙	มิตตวรรค คือ หมวดมิตร	มาตา มิตฺตํ สเก ชเร. มารดาเป็นมิตรในบ้านเรา	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๑๐		สพฺพตฺถ ปุชฺชิตฺโ ทฺติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ. ผู้ไม่ทรยศมิตร เป็นที่นับถือทุก ๆ สถานที่	ขุททกนิกาย ชาดก นวกนิบาต
๑๑		มิตฺตทุพฺโภ หิ ปาปโก. ผู้ทรยศมิตร เป็นคนเลว	ขุททกนิกาย ชาดก ทสกนิบาต
๑๒		นตฺถิ พาเส สหายตา. เพื่อนแท้ หาไม่ได้ในอันธพาล	-วินัยปิฎก มหาวรรค -มัชฌิมนิกาย อุปปัณณาสก์ -ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๓	วิริยวรรค คือ หมวด ความเพียร	วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ. ความเพียรช่วยให้ก้าวผ่านความทุกข์ยากได้	ขุททกนิกาย สุตตนิบาต
๑๔		หิโยติ หิยฺยติ โปโส ปเรติ ปรีหายติ. คนที่ผัดวันประกันพรุ่งย่อมจะเสื่อมเสียหาย	ขุททกนิกาย ชาดก วิสดีนิบาต

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๕		อชเชว กิจจมาตปปี. ควรรับทำความเพียรในวันนี้	-มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ -ขุททกนิกาย ชาดก มหานิบาต
๑๖		กเรยฺย โยคํ รุจฺมปฺมตฺโต. ผู้ไม่ประมาท ควรทำความเพียรให้แน่วแน่	นัย. ขุททกนิกาย ชาดก ทุก นิบาต
๑๗	สดีวรรค คือ หมวดสติ	สดี โลกสฺมี ชาคโร. สติเป็นสัญญาณเตือนภัยในชาวโลก	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๑๘		สดีมโต สทา ภทฺทํ. คนมีสติ เจริญตลอดเวลา	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๑๙		สดีมา สุขเมธติ. คนมีสติ ย่อมมีความสุข	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๒๐		สดีมโต สุขเว เสโย. คนมีสติ มีความประเสริฐทุกวัน	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับประถมศึกษา

วิชาธรรมวิภาค	วิชาพุทธประวัติ	วิชากรรมบถ
บทที่ ๑ ธรรมหมวด ๕ ๑. อนันตริยกรรม ๕ ๒. เวสาร์ชขณธรรม ๕ ๓. อัมมัสสวนานิสงส์ ๕ ๔. พละ ๕ ๕. ชันธ ๕ บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๖ ๑. คารวะ ๖ ๒. สาราณียธรรม ๖ บทที่ ๓ ธรรมหมวด ๗ ๑. อริยทรัพย์ ๗ ๒. สัมปยุตธรรม ๗ บทที่ ๔ ธรรมหมวด ๘ ๑. โลภธรรม ๘ ๒. มรรค ๘	บทที่ ๑ ทรงบำเพ็ญพุทธกิจในแคว้นมคธ ๑. ประทานการอุปสมบทแก่พระมหากัสสปะ ๒. มหาสันนิบาตแห่งพระสาวก ๓. ทรงอนุญาตเสนาสนะ ๔. ทรงอนุญาตให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจพระศาสนา ๕. ทรงแสดงธรรมเรื่องทิศ ๖ ๖. ทรงแสดงธรรมเรื่องเทวดาพลี บทที่ ๒ เสด็จไปแคว้นสักกะ ๑. เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ ๒. ทรงโปรดพระพุทธบิดา ๓. เจ้าชายนันทะทรงอุปสมบท ๔. เจ้าชายราหุลทรงบรรพชา บทที่ ๓ เสด็จไปแคว้นโกศล ๑. อนาถบิณฑิกเศรษฐีเข้าเฝ้า ๒. อนาถบิณฑิกเศรษฐีถวายวัดเชตวัน บทที่ ๔ ปัจฉิมโพธิกาล ๑. ทรงรับป่าอัมพปาลีเป็นอารามสุดท้าย ๒. ทรงปลงอายุสังขาร ๓. เสด็จไปป่ามหาวัน ๔. นายจุนทะถวายปัจฉิมบิณฑบาต ๕. เสด็จไปกรุงกุสินารา ๖. บรรทมอนุฐานไสยา ๗. วิธีปฏิบัติต่อพระพุทธสรีระ ๘. ประทานพระโอวาทแก่พระอานนท์ ๙. ตรัสถึงกรุงกุสินารา ๑๐. ทรงโปรดสุภทัตตปริพาชก ๑๑. ประทานพระโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ ๑๒. ปรีณิพพาน บทที่ ๕ ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ๑. พิธีถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ๒. แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ ๓. โทณพราหมณ์กล่าวสุนทรพจน์ ๔. สาเหตุที่เสด็จมาปรีณิพพานที่กรุงกุสินารา ๕. ประเภทของสัมมาสัมพุทธเจดีย์ ๖. สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล	บทที่ ๑ กรรมบถ ๑. กรรมบถ ๒. ศีล ๕ กับกรรมบถ ๓. ประเภทของกรรมบถ ๔. ผลของกรรมบถ ๕. ไตรทวาร ๖. กรรมบถที่จัดลงในไตรทวาร บทที่ ๒ กายกรรม ๓ ๑. ปาณาติบาต ๒. อทินนาทาน ๓. กาเมสุมิฉาจาร บทที่ ๓ วจีกรรม ๔ ๑. มุสาวาท ๒. ปิสุณวาจา ๓. ผรุสวาจา ๔. สัมผัสปปลาปะ บทที่ ๔ มโนกรรม ๓ ๑. อภิชฌา ๒. พยาบาท ๓. มิจฉาทิฏฐิ

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับมัธยมศึกษา

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับมัธยมศึกษา ให้ผู้เรียนแต่งอธิบายความกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผลและอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๑ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผล พร้อมบอกชื่อคัมภีร์หรือที่มาของสุภาษิตที่นำมาอ้างอิงนั้นด้วย โดยชั้นนี้ กำหนดความยาวตั้งแต่ ๒ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑	.สืลวรรค คือ หมวดศีล	สืล ยาว ขรา สารุ. ศีลยังประโยชน์ให้สำเร็จตราบเท่าขรา	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๒		สืล โลเก อนุตฺตริ. ศีลเป็นเยี่ยมในโลก	ขุททกนิกาย ชาดก เอกนิบาต
๓		สณฺณมโต เวรํ น จียติ. ผู้สำรวมระวัง จะไม่สร้างเวรกรรม	-ทิมฺมณิกาย มหาวรรค -ขุททกนิกาย อุทาน
๔	ปญฺญวรรค คือ หมวดบุญ	ปญฺญ โจรเทหิ ทูหริ. โจรขโมยบุญใครไม่ได้	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๕		สุโข ปญฺญสฺส อจฺจโย. หมั่นขยันทำความดี ก่อเกิดความสุข	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๖		ปญฺญานิ ปรโลกสฺมี ปติฏฺฐา โพนฺติ ปาณินิ. บุญเป็นที่พึงของชีวิตไปถึงโลกหน้า	-สังยุตตนิกาย สคาถวรรค -อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต -ขุททกนิกาย ชาดก ทสกนิบาต
๗	ปาปวรรค คือ หมวดบาป	ทุกฺโข ปาปสฺส อจฺจโย. สะสมบาปเท่ากับสะสมความทุกข์	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๘		สกมฺมฺนา ทรฺณติ ปาปธมฺโม. คนทำบาป ย่อมลำบากเพราะกรรมของตน	-มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ -ขุททกนิกาย เถรคาถา
๙		ปาปานิ กมฺมานิ กโรนฺติ โมหา. คนทำบาปกรรม เพราะความหลงผิด	-มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ -ขุททกนิกาย ชาดก ปกิณณกนิบาต
๑๐	กัมมวรรค คือ หมวดกรรม	ปจฺฉา ตปฺปติ ทุกฺกฏํ. หลังจากทำความชั่วลงไป ย่อมเผาผลาญใจในภายหลัง	-สังยุตตนิกาย สคาถวรรค -ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๑		सानิ กมฺมานิ นยฺนติ ทุกฺคตํ. กรรมชั่วของตนเอง ย่อมนำไปสู่ทุกข์	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๒		กมฺมฺนา วตฺตติ โลโก. ชาวโลกย่อมเป็นไปตามกรรม	-มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ -ขุททกนิกาย สุตตนิบาต

ที่	หมวด	สมาชิก	คัมภีร์/ที่มา
๑๓	โถววรรค คือ หมวดโถว	โกโร จิตตปโกปโน. ความโถว ทำให้ใจสิ้น	อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต
๑๔		โกธ ทัเมน อัจฉินเท. พึงตัดความโถวด้วยความข่มใจ	นัย. อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต
๑๕		มา โถสส วส คมิ. อย่าตกอยู่ในอำนาจความโถว	ขุททกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับมัธยมศึกษา

วิชาธรรมวิภาค	วิชาอนุพุทธประวัติและศาสนพิธี	วิชาเบญจศีลและเบญจธรรม
บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมวิภาค ๑. ธรรมศึกษา ๒. ธรรมวิภาค บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๒ (ทุกะ) ๑. กรรณฐาน ๒ ๒. กาม ๒ ๓. บุชา ๒ ๔. ปฏิสันถาร ๒ ๕. สุข ๒ บทที่ ๓ ธรรมหมวด ๓ (ติกะ) ๑. รตนะ ๓ ๒. อกุศลวิตก ๓ ๓. กุศลวิตก ๓ ๔. อัคคิ ๓ ๕. อธิปไตย ๓ ๖. ญาณ ๓ ๗. ตัณหา ๓ บทที่ ๔ ธรรมหมวด ๔ (จตุกกะ) ๑. อริยสัจ ๔ ๒. อิทธิบาท ๔ ๓. อัปมัญญา ๔ บทที่ ๕ คิทธิปฏิบัติ ๑. มิตรปฏิรูป ๔ ๒. มิตรแท้ ๔	บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอนุพุทธประวัติ ๑. ขอบข่ายเนื้อหาอนุพุทธประวัติ ๒. ประโยชน์ของการเรียนอนุพุทธประวัติ บทที่ ๒ พระประวัติพระพุทธเจ้า ๑. เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ ๒. เสด็จออกทรงผนวชและตรัสรู้ ๓. ทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนา ๔. ปรีณิพพาน บทที่ ๓ ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลุธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๔ ประวัติพระอรุเวลกัสสปะ ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลุธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๕ ประวัติพระสารีบุตร ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลุธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๖ ประวัติพระโมคคัลลานะ ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลุธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน	บทที่ ๑ วินัย ๑. ระเบียบวินัย ๒. วินัยสัมพันธ์กับศีล ๓. ความหมายของศีล ๔. ศีลคือการรักษาความปกติของมนุษย์ ๕. ความมุ่งหมายในการบัญญัติศีล บทที่ ๒ เบญจศีล ๑. สิกขาบทข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี ๒. สิกขาบทข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี ๓. สิกขาบทข้อที่ ๓ กาเมสุมิถาจารา เวรมณี ๔. สิกขาบทข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี ๕. สิกขาบทข้อที่ ๕ สุราเมราย มัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี บทที่ ๓ วิรติและอานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล ๑. วิรติ ๒. อานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล บทที่ ๔ เบญจธรรม ๑. ลักษณะและความสำคัญของธรรม ๒. เบญจธรรม ๓. เบญจธรรมข้อ ๑ เมตตาและกรุณา ๔. เบญจธรรมข้อ ๒ สัมมาอาชีวะ ๕. เบญจธรรมข้อ ๓ กามสังวร ๖. เบญจธรรมข้อ ๔ ศัจจะ ๗. เบญจธรรมข้อ ๕ สติสัมปชัญญะ ๘. อานิสงส์ของการรักษาเบญจธรรม

วิชาธรรมวิภาค	วิชาอนุพุทธประวัติและศาสนพิธี	วิชาเบญจศีลและเบญจธรรม
	บทที่ ๗ พระประวัติ พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ๑. พระสถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่ทรงผนวชใน พระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุมรรค ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๘ พระประวัติพระนางเขมา เถรี ๑. พระสถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่ทรงผนวชใน พระพุทธศาสนาและทรงบรรลุมรรค	
	๓. งานประกาศพระศาสนา ๔. นิพพาน บทที่ ๙ ศาสนพิธี ๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับศาสนพิธี ๒. ประโยชน์ของศาสนพิธี ๓. ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา ๔. การจัดโต๊ะหมู่บูชา ๕. เครื่องสักการบูชา ๖. การปฏิบัติพิธี ๗. วิธีแสดงความเคารพ ๘. การจัดสถานที่ในพิธีทำบุญ ๙. การอาราธนา	

ข้อบ่งชี้หลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับมัธยมศึกษา

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับมัธยมศึกษา ให้ผู้เรียนแต่งอธิบายความกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผลและอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๒ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผล พร้อมบอกชื่อคัมภีร์หรือที่มาของสุภาษิตที่นำมาอ้างอิงนั้นด้วย โดยชั้นนี้ กำหนดความยาวตั้งแต่ ๓ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑	ปมาทวรรค คือ หมวดประมาณ	โย จ ปุพฺเพ ปมฺชชิตฺวา ปจฺจา โส นปฺมชฺชติ โสเม โลก ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโต ว จนฺติมา. เมื่อก่อนประมาณ ภายหลังไม่ประมาณ เขาชื่อว่ายังโลก นี้ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆหมอก ฉะนั้น	มัชฌิมนิกาย มัชฌิม ปิณณาสก์
๒		พหุํปิ เจ สํหิตํ ภาสฺมาโน น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต โคโปว คาโว คณฺยํ ปเรสํ น ภาควา สามณฺณสฺส โหติ. หากกล่าวพุทธพจน์ได้มาก แต่เป็นคนประมาณ ไม่ทำ ตามพุทธพจน์นั้น ก็ไม่มีส่วนแห่งสามัญญผล เหมือนคน เลี้ยงโค คอยนับโคให้ผู้อื่น ฉะนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๓		ยณฺหิ กิจจํ ตทปวิทุรํ อกิจจํ ปน กยิริติ อุนฺนพานํ ปมตฺตานํ เตสํ วฑฺฒนฺติ อาสวา. คนทอดทิ้งกิจที่ควรทำ ไปทำกิจที่ไม่ควรทำ เมื่อเขาถือตัว มัวประมาณ อาสวะย่อมเจริญ	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๔	บุคคลวรรค คือ หมวดบุคคล	ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ กุสเลน ปิถียติ โสเม โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺติมา. ผู้ใดทำกรรมชั่วแล้ว ละเสียได้ด้วยกรรมดี ผู้นั้นย่อมยัง โลกนี้ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆหมอก ฉะนั้น	มัชฌิมนิกาย มัชฌิม ปิณณาสก์
๕		มรฺจฺวา มณฺณตี พาโล ยาว ปาปํ น ปจฺจติ, ยทา จ ปจฺจติ ปาปํ อถ ทุกฺโข นิคจฺจติ. ตราบเทาที่บาปยังไม่ไหล คนเขลายังเขาใจว่ามีรส หวาน แต่บาปไหลผลเมื่อใด คนเขลายอมประสบทุกข์ เมื่อนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๖		สเจ ภายถ ทุกฺขสฺส สเจ โว ทุกฺขมปฺปิยํ มา กตฺถ ปาปกํ กมฺมํ อาวํ วา ยถิ วา รโห. ถ้าท่านกลัวทุกข์ ถ้าท่านไม่รักทุกข์ ก็อย่าทำบาปกรรม ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ	ขุททกนิกาย อุทาน

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๗	วิธีวรรค คือ หมวดความเพียร	อปฺปเกณปิ เมธาวิ ปาภณฺณ วิจกฺขโณ สมฺมจฺจาเปติ อุตฺตารํ อณฺเฏ อคฺคิวั สนฺธมฺ. ผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ย่อมตั้งตนได้ด้วยต้นทุนเม่น้อย เหมือนคนก่อนกองไฟขึ้น ฉะนั้น	ขุททกนิกาย ชาดก เอกนิบาต
๘		อโมฆํ ทิวสํ กยิรา อปฺเปเน พหุเกณ วา ยํ ยํ วิวทเต รตฺติ ตพฺพนนฺตสฺส ชีวิตฺ. ควรทำวันคืนไม่ให้เปล่าจากประโยชน์น้อยหรือมาก เพราะวันคืนผ่านบุคคลใดไป ชีวิตของบุคคลนั้น ย่อม พร่องจากประโยชน์นั้น	ขุททกนิกาย เถรคาถา
๙		อญฺจาทา กมฺมเรเยสฺสุ อปฺปมตฺโต วิธานวา สมฺมํ กปฺเปติ ชีวิตฺ สมฺภตํ อนฺนรกฺขติ. ผู้ขยันในหน้าที่การงาน ไม่ประมาท เข้าใจจัดการเลี้ยง ชีวิตพอสมควร จึงรักษาทรัพย์ที่หามาได้	อังคุตตรนิกาย อฏฺฐก นิบาต
๑๐	เสวนาวรรค คือ หมวดคบหา	ปาปมิตฺเต วิวชฺเชตฺวา ภฺเขยฺยตฺตมปฺบุคคลเ โสภาเท จสฺส ติฏฺเฐยฺย ปตฺถเนโต อจลํ สุขํ. ผู้ปรารถนาความสุขที่มั่นคง พึงเว้นมิตรชั่วเสีย คบแต่ บุคคล สูงสุด และพึงตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน	ขุททกนิกาย เถรคาถา
๑๑		ยาทิสฺส กุรุเต มิตฺตํ ยาทิสฺสนฺจูปเสวติ, โสปฺ ตาทิสฺสโก โทติ สหฺวาโส หิ ตาทิสฺ. คบคนเช่นใดเป็นมิตร และสมคบคนเช่นใด เขาก็เป็น คนเช่นนั้น เพราะการอยู่ร่วมกันย่อมเป็นเช่นนั้น	ขุททกนิกาย ชาดก วิ สฺตินิบาต
๑๒		สทฺเธน จ เปสฺสเลน จ ปญฺญวตา พหุสฺสฺเตน จ สชิตฺ หิ กเรยฺย ปณฺทิตฺโต ภทฺโท สปฺปริเสหิ สงฺคโม. บัณฑิตพึงทำความเป็นเพื่อนกับคนที่ศรัทธา มีศีลเป็นที่ รัก มีปัญญาและเป็นพหุสูต เพราะการสมาคมกับคนดี เป็นความเจริญ	ขุททกนิกาย เถรคาถา

ที่	หมวด	สุภาชิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๓	ทานวรรค คือ หมวดทาน	อคฺคสฺมี ทานํ ททตฺตํ อคฺคํ ปุณฺณ ปวทตฺติ อคฺคํ อายุ จ วนฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ. เมื่อให้ทานด้วยวัตถุอันเลิศ บุญอันเลิศ อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุข และกำลังอันเลิศ ก็เจริญ	ขุททกนิกาย อิติวุตต กะ
๑๔		อคฺคทายี วรทายี เสฏฺฐทายี จ โย นโร ทิฆายู ยสฺวา โหติ ยตถ ยตถูปปชฺชติ. ผู้ให้สิ่งที่เลิศ ให้สิ่งที่ดี ให้สิ่งที่ประเสริฐ ย่อมเป็นผู้มีอายุ ยืน มียศในภพที่ตนเกิด	อังคุตตรนิกาย ปัญจก นิบาต
๑๕		ปุพฺเพ ทานาทิกํ ทตฺวา อิทานิ ลภติ สุขํ มูเลว สิญฺจิตํ โหติ อคฺเค จ ผลทายกํ. ให้ทานเป็นต้นก่อน จึงได้สุขในบัดนี้ เหมือนรดน้ำที่โคน ให้ผลที่ปลาย	สัททสารัตถชาลินี

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับมัธยมศึกษา

วิชาธรรมวิภาค	วิชาอนุพุทธประวัติและศาสนพิธี	วิชาอุโบสถศีล
บทที่ ๑ ธรรมหมวด ๓ (ติกะ) ๑. ปิฎก ๓ ๒. พุทธจริยา ๓ ๓. วิญญู ๓ ๔. สิกขา ๓ ๕. สามัญญลักษณะ ๓ บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๔ (จตุกกะ) ๑. อปัสเสนธรรม ๔ ๒. พระอริยบุคคล ๔ ๓. มรรค ๔ ๔. ผล ๔ บทที่ ๓ ธรรมหมวด ๕ (ปัญจกะ) ๑. อนุพุททิกถา ๕ ๒. มัจฉริยะ ๕ ๓. มาร ๕ บทที่ ๔ คิปปิปฏิบัติ ๑. ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ๒. สัมปรายิกัตถประโยชน์ ๔ ๒. ทิศ ๖	บทที่ ๑ ประวัติพระมหากัสสปะ ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลัทธิธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๒ ประวัติพระมหากัจจายนะ ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลัทธิธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๓ พระประวัติพระอานนท์ ๑. พระสถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่ทรงผนวชในพระพุทธศาสนา ๓. งานประกาศพระศาสนา ๔. การบรรลุลัทธิธรรม ๕. นิพพาน บทที่ ๔ ประวัติพระอุบาลี ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลัทธิธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๕ พระประวัติพระสีวลี ๑. พระสถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่ทรงผนวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลัทธิธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๖ พระประวัติพระราหุล ๑. พระสถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่ทรงผนวชในพระพุทธศาสนา	บทที่ ๑ อุโบสถ ๑. ความเป็นมาของอุโบสถ ๒. อุโบสถสมัยพุทธกาล ๓. องค์ประกอบของอุโบสถ บทที่ ๒ ไตรสรณคัมภีร์ ๑. ไตรสรณคัมภีร์ ๒. สรณคัมภีร์ ๒ ประเภท ๓. วิธีการเข้าถึงไตรสรณคัมภีร์ในอดีต ๔. วิธีการเข้าถึงไตรสรณคัมภีร์ในปัจจุบัน ๕. สรณคัมภีร์ชาด ๖. สรณคัมภีร์เศร้าหมอง ๗. ข้อยกเว้นเรื่องสรณคัมภีร์ชาดหรือเศร้าหมอง บทที่ ๓ อุโบสถศีล ๑. องค์ประกอบของอุโบสถศีล ๒. คำอธิบายอุโบสถศีล ๓. การสมาทานอุโบสถศีล ๔. อุโบสถกาล บทที่ ๔ ระเบียบพิธีรักษาอุโบสถศีล ๑. กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ๒. กล่าวคำประกาศองค์อุโบสถศีล ๓. กล่าวคำขออุโบสถศีล ๔. กล่าวคำรับสรณคัมภีร์ ๕. กล่าวคำสมาทานอุโบสถศีล ๖. ข้อควรปฏิบัติขณะรักษาอุโบสถศีล บทที่ ๕ พุทธกิจกรรมการรักษาอุโบสถศีล ๑. โคปาลกอุโบสถ ๒. นิคคณฐอุโบสถ ๓. อริยอุโบสถ บทที่ ๖ อานิสงส์การรักษาอุโบสถศีล

วิชาธรรมวิภาค	วิชาอนุพุทธประวัติและศาสนพิธี	วิชาอุโบสถศีล
	๓. การบรรลุลุทธิธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๗ ประวัติพระอุบลวรรณาเถรี ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลุทธิธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๘ ประวัติพระปฏาจาราเถรี ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลุทธิธรรม	
	๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๙ ประวัติพระกัศยปโกตมเถรี ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลุทธิธรรม ๔. งานประกาศพระศาสนา ๕. นิพพาน บทที่ ๑๐ พิธีบำเพ็ญกุศล ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๑. วันมาฆบูชา ๒. วันวิสาขบูชา ๓. วันอัฐมีบูชา ๔. วันอาสาฬหบูชา	

ข้อบ่งชี้หลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับมัธยมศึกษา

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับมัธยมศึกษา ให้ผู้เรียนอธิบายกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผลและอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๓ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับสุภาษิตที่กำหนดให้ อย่างสมเหตุสมผล พร้อมบอกชื่อคัมภีร์หรือที่มาของสุภาษิตที่นำมาอ้างอิงนั้นด้วย โดยชั้นนี้ กำหนดความยาว ตั้งแต่ ๔ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑		อิจฺฉา นรํ ปริกสฺสติ อิจฺฉา โลกสฺมิ พุชฺชหา อิจฺฉาพทุธา ปุณฺณ สดฺดา ปาเสน สกฺุณิ ยถา. ความอยากชักพาผู้คนไป ความอยากละได้ยากใน โลก บุคคลจำนวนมากถูกความอยากผูกมัดไว้ เหมือนนกติดบ่วง ฉะนั้น	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๒	กิลีสวรรค คือ หมวดกิลีส	ตณฺหา ชนฺติ ปุริส จิตฺตมสฺส วิราวติ สฺตโต สํสารมาปาที ทุกฺขา น ปริมุจฺจติ. ตัณหาก่อกำเนิดคน จิตของเขาอ้อมพลุ่งพล่าน สัตว์ยังเวียนวนตายเกิด จึงไม่พ้นไปจากทุกข์	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๓		ตณฺหาเย อฺุชฺชติโต โลโก ชราย ปริวาริโต มจฺจุณา ปหิโต โลโก ทุกฺখে โลโก ปติฏฺฐโต. ชาวโลกถูกตัณหาชัก ถูกชราล้อม ถูกมฤตยูปิด จึงตก อยู่ในทุกข์	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๔		อิจฺฉาย พชฺฌติ โลโก อิจฺฉาวิณยาย มุจฺจติ อิจฺฉาย วิปฺปทาเนน สพฺพํ จินฺนติ พนฺธนํ. ชาวโลกถูกความอยากผูกมัดไว้ จะหลุดได้เพราะ กำจัดความอยาก เพราะละความอยากเสียได้ จึงตัด เครื่องผูกได้หมด	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๕		อปฺปมตฺโต ปมตเตสุ สุตเตสุ พทุชฺชาโคร อพลสฺสํว สีสสฺโส หิตฺวา ยาทิ สุเมธโส. คนปัญญาดี ไม่ประมาทเมื่อคนอื่นประมาท มีสติเมื่อ คนอื่นขาดสติ ย่อมทิ้งห่าง (คนโง่) ไป เหมือนม้า ฝีเท้าเร็ว วิ่งทิ้งห่างม้าที่ไม่มีความเร็วไป ฉะนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๖	อัปมาทรรค คือ หมวดไม่ประมาท	อุฏฐานวโต สติมโต สุจิตมมสฺส นิสมมการิโน สญฺญตสฺส จ ธมฺมชีวิโน อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒติ. ยศย้อมเจริญฺแก่ผู้มีคามมั่นเพียร มีสติ ทำงาน สุจริต ไตร่ตรองก่อนทำ รอบคอบ ดำเนินชีวิตถูก หลักธรรมและไม่ประมาท	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๗		อปฺปมาทรา โทถ สจิตตมนุรุทฺถ ทฺถคา อุทฺตรตฺตํ ปงฺเก สนฺโนว กุณฺชโร. ทํานํทํหลาย จงยินดีในความไม่ประมาท คอยรักษา จิตของตน จงถอนตนขึ้นจากหลุมกิเลส เหมือนช้าง ที่ตกหลุมโคลนถอนตนขึ้น ฉะนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๘		อุฏฺฐานนปฺปมาเทน สญฺญเมณ ทเมณ จ ทีปํ กยิราถ เมธาวิ ยํ โอโสม นากิกริติ. คนมีปัญญาพึงสร้างเกาะที่ห้วงกิเลสท่วมไม่ถึง ด้วย ความหมั่น ความไม่ประมาท ความรอบคอบ และ ความข่มใจ	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๙	จิตตารรค คือ หมวดจิต	อานาปานสฺสติ ยสฺส อปริปฺยุณา อภาวิตา กาโยปิ อิญฺชิโต โหติ จิตตมปิ โหติ อิญฺชิตํ. กายและใจของบุคคลผู้ที่ไม่บำเพ็ญไม่อบรม อานาปานสติ ย่อมกระสับกระส่ายกระวนกระวาย	ขุททกนิกาย ปฎิสัมภิตามรรค
๑๐		ทฺฐนํคฺคหสฺส ลหุโน ยตฺถ กามนิปาติโน จิตตสฺส ทมโถ สารุ จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาว्हํ. การฝึกจิตที่ข่มได้ยาก เร็ว ซึ่งปกติจมดิ่งอยู่ในสิ่งที่ ถูกใจ เป็นความดี (เพราะว่า) จิตที่ฝึกแล้ว นำ ความสุขมาให้	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๑		ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ ทฺรภํ ทฺฐนินวารยํ อุชฺช กโรติ เมธาวิ อุตฺถกาโรว เตชนํ. ปัญญาชน ทำจิตที่ฟุ้งซ่าน กลับกลอก รักษาได้ยาก ห้ามได้ยาก ให้ตรงได้ เหมือนช้างศร ดัดลูกศรให้ตรง ได้ ฉะนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๒		เสโล ยถา เอกมโน วาเตน น สมิริติ เอวํ นินทาปัสสาสุ น สมินฺชุนติ ปณฺธิตา. ภูเขหินล้วน ไม่สะท้อนเพราะลมฉั่นไต่ บัณฑิตย่อม ไม่หวั่นไหวเพราะนินทาและสรรเสริญฉั่นนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๓	ปัญญาวรรค คือ หมวดปัญญา	ปญฺญา สุตฺตวินิจฺฉินิ ปญฺญา กิตฺติโลกาวตฺตมฺนิ ปญฺญาสทฺธิโต นโร อธิ อปิ ทุกฺขेषุ สุขานิ วินฺทติ. ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยสิ่งที่ฟังแล้ว ปัญญาเป็น เครื่องเพิ่มพูนเกียรติคุณและชื่อเสียง ในโลกนี้ นรชน ผู้ประกอบด้วยปัญญา แม้ในความทุกข์ก็หาความสุข ได้	ขุททกนิกาย เถรคาถา
๑๔		ชีวเตวาปิ สปปญฺโณ อปิ วิตตปริกฺขยา ปญฺญาย จ อลาภน วิตตวาปิ น ชีวติ. ถึงสิ้นทรัพย์ ผู้มีปัญญาก็เป็นอยู่ได้ แต่อับปัญญาแม้มี ทรัพย์ ก็เป็นอยู่ไม่ได้	ขุททกนิกาย เถรคาถา
๑๕		มตฺตาสฺสุขปริจฺจาคา ปสฺเส เจ วิปุลํ สุขํ จเช มตฺตาสฺสุขํ อโร สมปสฺสํ วิปุลํ สุขํ. ถ้าพึงเห็นสุขอันไพบุลย์ เพราะยอมเสียสละสุขส่วน น้อย ผู้มีปัญญาเล็งเห็นสุขอันไพบุลย์ ก็ควรเสียสละ สุขส่วนน้อย	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๖		โย จ วสฺสสตํ ชีเว ทุปฺปญฺโณ อสมาทิโต เอกาหิ ชีวติ เสยโย ปญฺญวन्दสฺส ฌายิโน. ผู้มีปัญญามากิเลส มีชีวิตอยู่แค่วันเดียว ประเสริฐ กว่าผู้ไร้ปัญญาใจไม่มั่นคง อยู่นานผ่าน ๑๐๐ ปี	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๗	ปกิณณการรรค คือ หมวด เบ็ดเตล็ด	ปรทุกฺขุปฺรานน โย อตฺตโน สุขมิจฺจติ เวรํสํสคฺคํสํสฺสโร เวรา โส น ปริมุจฺจติ. ผู้ที่มุ่งถึงความสุขตนด้วยการก่อทุกข์ให้คนอื่น เป็นผู้ พัวพันอยู่กับการจองเวร ย่อมไม่พ้นจากเวร	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๘		ปริตฺตํ ทารุมารุยฺห ยถา สิทฺเต มหณฺณเว เอวํ กุสฺสิตมาคมฺม สารุชีวิปิ สิทฺติ. คนมั่งมี ก็ล่มจมได้เพราะติดนิสัยเกียจคร้าน เหมือน คนเกาะท่อนไม้เล็ก ๆ จมลงในทะเลฉั่นนั้น	ขุททกนิกาย เถรคาถา

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๙		อสาเร สารมดีโน สาเร จาสารทสสินโน เต สารํ นาธิคจอนติ มิจจาสงกปปโคจรา. ผู้ที่เข้าใจสิ่งไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ และเห็นสาระ ว่าไม่เป็นสาระ เป็นผู้มีความคิดเห็นผิด ๆ ติดเป็น นิสัย ย่อมไม่ประสบพบสาระ	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๒๐		นิททาสิลี สภาสิลี อนุญจาดา จ โย นโร อลโส โกรปณณาโน ตํ ปราภวโต มุขํ. การที่เป็นคนติดนอน ชอบสังสรรค์ ไม่ขยัน เกียจ คร้าน โกรธง่าย นั้น เป็นทางแห่งความเสื่อม	ขุททกนิกาย สุตตนิบาต

ขอข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับมัธยมศึกษา

วิชาธรรมวิภาค	วิชาอนุพุทธประวัติและศาสนพิธี	วิชากรรมบถ
บทที่ ๑ ธรรมหมวด ๔ (จตุกกะ) ๑. วุฑฒิ ๔ ๒. จักร ๔ ๓. อคติ ๔ บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๕ (ปัญจกะ) ๑. นิเวศน์ ๕ ๒. ชันธ ๕ ๓. เวทนา ๕ บทที่ ๓ ธรรมหมวด ๖ (ฉัฏกะ) ๑. จริต ๖ ๒. ธรรมคุณ ๖ บทที่ ๔ ธรรมหมวด ๗ (สัตตกะ) อปริหานิยธรรม ๗ (สำหรับคฤหัสถ์) บทที่ ๕ ธรรมหมวด ๘ (อัฐกะ) มรรค ๘ บทที่ ๖ ธรรมหมวด ๙ (นวกะ) ๑. พุทธคุณ ๙ ๒. สังฆคุณ ๙ บทที่ ๗ ธรรมหมวด ๑๐ (ทศกะ) ๑. บารมี ๑๐ ๒. บุญกิริยาวัตถุ ๑๐	บทที่ ๑ ประวัติสามเณรบัณฑิต ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลัทธิ บทที่ ๒ ประวัติสามเณรสังกัจจายน์ ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา และการบรรลุลัทธิ ๓. งานประกาศพระศาสนา บทที่ ๓ ประวัติสามเณรสุนทร ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลัทธิ บทที่ ๔ ประวัติสามเณรวาฬาสีตีสสะ ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา ๓. การบรรลุลัทธิ บทที่ ๕ ประวัติสามเณรสุมณ ๑. สถานะเดิม ๒. มูลเหตุที่บวชในพระพุทธศาสนา และการบรรลุลัทธิ ๓. งานประกาศพระศาสนา บทที่ ๖ ประวัติอนาถบิณฑิกเศรษฐี ๑. ภูมิหลัง ๒. มูลเหตุที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ๓. การสนองงานพระศาสนา บทที่ ๗ ประวัติจิตตคฤหบดี ๑. ภูมิหลัง ๒. มูลเหตุที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ๓. การสนองงานพระศาสนา บทที่ ๘ ประวัติธัมมิกอุบาสก ๑. ภูมิหลัง ๒. ฟังสดีปฎฐานสูตร ๓. พระพุทธองค์ทรงปรารภเรื่องบุญ บทที่ ๙ ประวัตินางวิสาขามหาอุบาสิกา ๑. ภูมิหลัง	บทที่ ๑ กรรมบถ ๑. ความหมายของกรรมบถ ๒. ศีล ๕ กับกรรมบถ ๓. ประเภทของกรรมบถ ๔. ผลของกรรมบถ ๕. ไตรทวาร ๖. กรรมบถในไตรทวาร บทที่ ๒ กายกรรม ๓ ๑. ปาณาติบาต ๒. อทินนาทาน ๓. กาเมสุมิถาจาร บทที่ ๓ วจีกรรม ๔ ๑. มุสาวาท ๒. ปิสุณาวาจา ๓. ผรุสวาจา ๔. สัมผัปปลาปะ บทที่ ๔ มโนกรรม ๓ ๑. อภิชฌา ๒. พยาบาท ๓. มิจฉาทิฎฐิ

วิชาธรรมวิภาค	วิชาอนุพุทธประวัติและศาสนพิธี	วิชากรรมบถ
	๒. มูลเหตุที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและการได้ดวงตาเห็นธรรม ๓. ตระกูลเศรษฐีแห่งกรุงสาวัตถี ๔. มงคลสมรส ๕. ชนคติบิดาของสามี ๖. อานิสงส์ของบุญในอดีตชาติ ๗. สมองงานพระศาสนา ๘. มหาอุบาสิกายอดทายิกา บทที่ ๑๐ พระประวัติพระนางมัลลิกาเทวี ๑. พระสถานะเดิม ๒. ทรงพบกับพระพุทธเจ้า ๓. ถวายอสทิสถาน ๔. พระสวามีทรงน้อมพระทัย ๕. สิ้นพระชนม์ บทที่ ๑๑ พิธีทำบุญเลี้ยงพระ ๑. ความเป็นมาของพิธีทำบุญเลี้ยงพระ ๒. การเตรียมการในพิธีทำบุญ ๓. พิธีสวดมนต์เย็น - ฉันทะ ๔. แนวทางการจัดพิธีทำบุญในงานต่าง ๆ บทที่ ๑๒ พิธีถวายทาน ๑. ความหมายของทาน ๒. ประเภทของทาน ๓. พิธีถวายสังฆทาน ๔. การเตรียมการและลำดับพิธี ๕. ข้อควรทราบเกี่ยวกับการถวายสังฆทาน ๖. คำถวายสังฆทาน (สามัญ) บทที่ ๑๓ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ๑. พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ๒. ความเป็นมาของพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ๓. ระเบียบพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ๔. คำกล่าวต่าง ๆ ที่พุทธมามกะพึงทราบ	

ขอข่าหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

ธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ให้ผู้เรียนแต่งอธิบายความกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผลและอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๑ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผล พร้อมบอกชื่อคัมภีร์หรือที่มาของสุภาษิตที่นำมาอ้างอิงนั้นด้วย โดยขั้นนี้ กำหนดความยาวตั้งแต่ ๒ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑	อิตตวรรค คือ หมวดตน	อตตา หิ อตตโน นาโถ. ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๒		อตตานํ ทมยนฺติ สุปฺพตา. ผู้ประพฤติดีย่อมฝึกตน	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๓		อตตนา โจทยตตานํ. จงเตือนตนด้วยตน	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๔	ทานวรรค คือ หมวดทาน	ททํ มิตฺตานิ คณฺถิ. ผู้ให้อย่อมผูกมิตรไว้ได้	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๕		ททมาโน ปิโย โหติ. ผู้ให้อย่อมเป็นที่รัก	อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต
๖		ทเทฺยฺย ปุริโส ทานํ. คนควรให้ของที่ควรให้	ขุททกนิกาย ชาดก สัตตกนิบาต
๗	ขันตีวรรค คือ หมวดอดทน	ขนฺติ สาหสฺวารณา. ความอดทนห้ามซึ่งความผลุนผลันไว้ได้	สมเด็จพะมหาสมณเจ้า กรม พระยาวชิรญาณวโรรส
๘		ขนฺติ หิตสุขาวหา. ความอดทนนำมาซึ่งประโยชน์สุข	สวดมนต์ฉบับหลวง
๙		ขนฺติ ธีรสฺสสงฺกาโร. ความอดทนเป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์	สวดมนต์ฉบับหลวง
๑๐	วิริยวรรค คือ หมวดความเพียร	วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ. คนจะผ่านพ้นความทุกข์ลำบากได้ เพราะความเพียร	ขุททกนิกาย สุตตนิบาต
๑๑		หิโยติ หิโยติ โปโส ปเรติ ปรีหยาติ. คนที่ผัดวันประกันพรุ่งย่อมจะเสื่อมเสียหาย	ขุททกนิกาย ชาดก วิสดีนนิบาต
๑๒		อชฺเชว กิจฺจมาตปฺป. ควรรีบทำความเพียรในวันนี้	-มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ -ขุททกนิกาย ชาดก มหานิบาต
๑๓	ขยวรรค คือ หมวดชนะ	อกฺโกเรน ชินเ โกร. พึงชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธ	-ขุททกนิกาย ธรรมบท -ขุททกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต

ที่	หมวด	สภาชีวิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๔		อสารุ สารุณา ชินะ. ฟังขณะคนไม่ดีด้วยความดี	-ชุตทกนิกาย ธรรมบท -ชุตทกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต
๑๕		สจเจนาสิกวาทีน. ฟังขณะคนพูดปดด้วยความจริง	-ชุตทกนิกาย ธรรมบท -ชุตทกนิกาย ชาดก ทุกนิบาต

ขอขยายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

วิชาธรรมวิภาค	วิชาพุทธานุประวัตติและศาสนพิธี	วิชาเบญจศีลและเบญจธรรม
บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมวิภาค ๑. ธรรมศึกษา ๒. ธรรมวิภาค บทที่ ๒ ธรรมหมวด ๒ (ทุกะ) ๑. ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ๒. ธรรมเป็นโลกบาล ๒ ๓. ธรรมอันทำให้งาม ๒ ๔. บุคคลหาได้ยาก ๒ บทที่ ๓ ธรรมหมวด ๓ (ติกะ) ๑. รตนะ ๓ ๒. อกุศลมูล ๓ ๓. กุศลมูล ๓ ๔. บุญกิริยาวัตถุ ๓ ๕. อธิปไตย ๓ ๕. สามัญญลักษณะ ๓ บทที่ ๔ ธรรมหมวด ๔ (จตุกกะ) ๑. อคติ ๔ ๒. ปธาน ๔ ๓. อิทธิบาท ๔ ๔. พรหมวิหาร ๔ ๕. อริยสัจ ๔ บทที่ ๕ ธรรมหมวด ๕ (ปัญจกะ) อนุปุปพิกคา ๕ บทที่ ๖ คิหิปฏิบัติ ๑. มิตรปฏิรูป ๔ ๒. มิตรแท้ ๔ ๓. อบายมุข ๖ ๔. ทิศ ๖	บทที่ ๑ การสังคายนาพระไตรปิฎก ๑. ปฐมสังคายนา ๒. การสังคายนาครั้งสำคัญ ๓. พระไตรปิฎก ๔. การจัดหมวดหมู่คัมภีร์ในพระไตรปิฎก ๕. สารสำคัญของพระไตรปิฎก ๖. อรรถกถาและคัมภีร์รุ่นต่อมา บทที่ ๒ การศึกษาพุทธประวัติ ๑. วรรณกรรมพุทธประวัติ ๒. วรรณกรรมพุทธประวัติในประเทศไทย ๓. ความหมายของปาฏิหาริย์ ๔. ไวยาหารและภาพพจน์ในการประพันธ์วรรณกรรมพุทธประวัติ ๖. สารัตถประโยชน์จากการศึกษาพุทธประวัติ บทที่ ๓ พระชาติกำเนิดของพระโพธิสัตว์เจ้าชายสิทธัตถะ ๑. ทรงจุติลงสู่พระครรภ์ ๒. ข้อมูลเกี่ยวกับชมพูทวีป ๓. การสร้างกรุงกบิลพัสดุ์และการตั้งศากยวงศ์ ๔. ลำดับพระวงศ์ของพระโพธิสัตว์เจ้าชายสิทธัตถะ ๕. พระนางสิริมหามายาทรงพระสุบินนิมิต ๖. พระโพธิสัตว์ประสูติ ๗. มหาปฐิสลักษณ์ ๓๒ และอัสติยานุพยัญชนะ ๘๐ ๘. ทรงเปล่งพระอาสภิวาจา ๙. ภาพเทวิลดาบสเข้าเฝ้า ๑๐. ขนานพระนามพระโพธิสัตว์ ๑๑. พระนางสิริมหามายาสิ้นพระชนม์ ๑๒. ปาฏิหาริย์ในพระราชพิธีพืชมงคล ๑๓. พระเทวทัตทรงยิงหงส์ ๑๔. ทรงอภิเษกสมรส บทที่ ๔ เสด็จออกมหาภิเนษกรรม	บทที่ ๑ วินัย ๑. ระเบียบวินัยกับสังคม ๒. วินัยสัมพันธ์กับศีล ๓. ความหมายของศีล ๔. ความมุ่งหมายในการบัญญัติศีล บทที่ ๒ เบญจศีล ๑. ศึกษาบทที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี ๒. ศึกษาบทที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี ๓. ศึกษาบทที่ ๓ กาเมสุมิถาจารา เวรมณี ๔. ศึกษาบทที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี ๕. ศึกษาบทที่ ๕ สุราเมรัยมัชฌิมาทักขณานา เวรมณี บทที่ ๓ วิรติและอานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล ๑. วิรติ ๒. อานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล บทที่ ๔ เบญจธรรม ๑. ลักษณะและความสำคัญของธรรม ๒. เบญจกัลยาณธรรม ๓. เบญจธรรมข้อ ๑ เมตตา และกรุณา ๔. เบญจธรรมข้อ ๒ สัมมาอาชีวะ ๕. เบญจธรรมข้อ ๓ กามสังวร ๖. เบญจธรรมข้อ ๔ สัจจะ ๗. เบญจธรรมข้อ ๕ สติสัมปชัญญะ ๘. อานิสงส์ของการรักษาเบญจธรรม

วิชาธรรมวิภาค	วิชาพุทธานุประวัตติและศาสนพิธี	วิชาเบญจศีลและเบญจธรรม
	๑. ทอดพระเนตรเทวทูต ๔ และเจ้าชายราหุลประสูติ ๒. พระสุบินนิมิตของพระเจ้าสุทโธทนะ ๓. พระนางกัสาโคตมีทรงชมพระโณม ๔. เสด็จออกทรงบรรพชา ๕. พระเจ้าพิมพิสารเข้าเฝ้า ๖. ทรงศึกษาแนวทางการปฏิบัติต่าง ๆ ๗. พระสมณีกจกก่อนทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ๘. ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ๙. นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส และมหาสุบินนิมิต ๑๐. ทรงลอยถาดทองคำ ๑๑. เสด็จไปยังต้นพระศรีมหาโพธิ์ ๑๒. ทรงผจญพญาวัวสวดีมาร ๑๓. ทรงบำเพ็ญเพียรทางจิตจนตรัสรู้ บทที่ ๕ เสวยวิมุตติสุข ณ สัตตมหาสถาน ๑. สัตตมหาสถาน ๒. คติการจำลองสัตตมหาสถาน บทที่ ๖ พิธีบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา ๑. วันเข้าพรรษา ๒. วันออกพรรษา ๓. วันเทโวโรหณะ ๔. วันธรรมสวนะ (วันพระ) ๕. คำอาราธนาและคำกล่าวที่ควรรู้	

ขอช่วยหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ให้ผู้เรียนแต่งอธิบายความกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผลและอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๒ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้อย่างสมเหตุสมผล พร้อมบอกชื่อคัมภีร์หรือที่มาของสุภาษิตที่นำมาอ้างอิงนั้นด้วย โดยชั้นนี้ กำหนดความยาวตั้งแต่ ๓ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑		อาทิ สีสั ปติฏฐา จ กลยณณนญจ มาตุกั ปมุขั สพพรมมานั ตสฺมา สีสั วิโสธเย. ศีลเป็นที่พึ่งเบื้องต้น เป็นมารดาของกัลยาณธรรม ทั้งหลาย เป็นประมุขของธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้น ควรชำระศีลให้บริสุทธิ์	ขุททกนิกาย เถรคาถา
๒	ศีลวรรค คือ หมวดศีล	อวณฺณญจ อภิตติญจ ทุสฺสีโล ลภเต นโร วณฺณํ กิตติํ ปัสสณฺจ สทา ลภติ สีสฺวา. คนทุศีล ย่อมได้รับความติเตียน และความเสีย ชื่อเสียง ส่วนผู้มีศีลย่อมได้รับชื่อเสียง และความยก ย่องสรรเสริญทุกเมื่อ	ขุททกนิกาย เถรคาถา
๓		สีสฺวา हि พหุ มิตเต สลฺยเมนาธิจฺจติ ทุสฺสีโล ปน มิตเตहि ธัสเต ปาปมาจรี. ผู้มีศีลย่อมได้มิตรมากเพราะความสำรวม ส่วนผู้ไม่มี ศีล ประพฤติชั่ว ย่อมแตกจากมิตร	ขุททกนิกาย เถรคาถา
๔	อัมมวรรค คือ หมวดธรรม	ขตฺติยา พราหมณา เวสฺสา สุตฺตา จณฺทาลปุกฺกุสา อิธ ธมฺมํ จริตฺวาน ภวนฺติ ติธิเว สมา. กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร จัณทาล และคนงาน ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว ย่อมเสมอกันในสวรรค์ ชั้นไตรทิพย์	ขุททกนิกาย ชาตก
๕		โย อิจฺเฌ ทิพฺพโกคฺคญจ ทิพฺพมายุํ ยสฺส สุขํ ปาปานิ ปริวชฺเชตฺวา ติวริํ ธมฺมมาจเร. ผู้ใดปรารถนาโคกทรัพย์ อายุ ยศ สุข อันเป็นทิพย์ ผู้นั้นพึงงดบาปทั้งหลาย แล้วประพฤติสุจริตธรรม ๓ ประการ	ขุททกนิกาย ชาตก มหานิบาต
๖		นิกกุหา นิลลปา ธีรา อตฺถา สุสฺมาหิตา เต เว ธมฺเม วิรูหฺนติ สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเต. ผู้ไม่คดโกง ไม่พูดเพ้อ มีปรีชา ไม่หยิ่ง มีใจมั่นคงนั้น ย่อมงดงามในธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงแล้ว	-อังคุตตรนิกาย จตุกก นิบาต -ขุททกนิกาย มหานิ เทศ

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๗	กิลีสวรรค คือ หมวดกิลีส	กุกา ฤทธา ลปา สิงคี อุนนพา จาสมาทิตา น เต รมเม วิรุหนติ สมมาสมพุทเธลิเต. คนหลอกลวง เย่อหยิ่ง เพ้อเจ้อ ชี้อ้อ อวดดี และไม่ตั้ง มั่น ย่อมไม่ออกงามในธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงแล้ว	อังคุตตรนิกาย จตุกก นินบาต
๘		โกธสส วิสมุสสส มรฺรคคสส พราหมณ วรี อริยา ปลฺสนติ ตณฺหิ เจตฺวา น โสจติ. พราหมณ์! พระอริยเจ้าย่อมสรรเสริญผู้ฆ่าความโกรธ ซึ่งมีโคนเป็นพิษแต่ปลายหวาน เพราะหากคนตัด ความโกรธได้แล้วย่อมไม่เศร้าโศก	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๙		โลโก โทโส จ โมโห จ ปุริสํ ปาปเจตสํ หิสนฺติ อตฺตสมภูตา ตจฺจสํวํ สมผลํ. โลกะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง ย่อมเบียดเบียนผู้ มีใจชั่ว ประดุจขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่ ฉะนั้น	-ขุททกนิกาย อิติวุตต กะ -ขุททกนิกาย มหานิท เทส
๑๐		ปุณฺณญฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถณํ ปุณฺปปุณํ ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สุโข ปุณฺณสส อจฺจโย. ถ้าหากจะทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อย ๆ ควรพอใจใน บุญนั้น เพราะการสะสมบุญนำสุขมาให้	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๑๑	บุญญวรรค คือ หมวดบุญ	มววมณฺเณถ ปุณฺณสส น มตฺตํ อากมฺมิสฺสติ อุทฺทพินฺทนิปาเตน อุทฺทกฺมฺโกปิ ปุริติ อาปุริติ ธีโร ปุณฺณสส โลกํ โลกํปิ อาจินํ. ไม่ควรดูหมิ่นต่อบุญว่ามีประมาณน้อยจักมีมาไม่ถึง แม้หม่อนน้ำย่อมเต็มได้ด้วยหยาดน้ำที่ตกลงมาฉันใด ผู้มีปัญญาสะสมบุญแม้ทีละน้อย ๆ ย่อมเต็มได้ด้วย บุญฉันนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๒		สหาโย อตถชาตสส โหติ มิตตํ ปุนปฺปนี สยํ กตานิ ปุณฺณานิ ตํ มิตตํ สมปรายิกํ. สหายเป็นมิตรของคนผู้มีความต้องการเกิดขึ้นบ่อย ๆ บุญทั้งหลายที่ตนทำเอง บุญนั้นจะเป็นมิตรใน สัมปรายภพ	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๑๓	วจาวรรค คือ หมวดวาจา	กลฺยาณิเมว มุญฺเจยฺย น ทิ มุญฺเจยฺย ปาปิกํ โมกฺโข กลฺยาณินิยา สารุ มุตฺวา ตปฺปติ ปาปิกํ. พึงเปล่งวาจางามเท่านั้น ไม่พึงเปล่งวาจาชั่วเลย การ เปล่งวาจางามยังประโยชน์ให้สำเร็จ คนเปล่งวาจาชั่ว ย่อมเดือดร้อน	ขุททกนิกาย ชาดก เอกนิบาต
๑๔		ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตปฺเป ปเร จ น วิหิเสยฺย สา เว วาจา สุภาสิตา. บุคคลพึงเปล่งวาจาที่ไม่เป็นเหตุทำให้ตนเดือดร้อน ไม่เป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น วาจานั้นแล เป็นสุภาษิต	ขุททกนิกาย สุตต นิบาต
๑๕		นาติเวลํ ปภาเสยฺย น ตฺถทึ สพฺพทา สียา อวิภินฺณํ มิตํ วาจํ ปตฺเต กาเล อุทฺธิริเย. ไม่ควรพูดจนเกินกาล ไม่ควรนิ่งเสมอไป เมื่อถึงเวลา ก็ควรพูดพอประมาณ ไม่พินเพื่อ	ขุททกนิกาย ชาดก มหานิบาต

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

วิชาธรรมวิจารณ์	วิชาพุทธานุประวัตและศาสนพิธี	วิชาอุโบสถศีล
บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมวิจารณ์ บทที่ ๒ ธรรมวิจารณ์ส่วนสังสารวัฏ โดยบุคคลาธิฐาน ๑. คติ ๒. ทุคติ ๓. สุกติ บทที่ ๓ กรรม ๑๒ ๑. กรรมหมวดที่ ๑ ๒. กรรมหมวดที่ ๒ ๓. กรรมหมวดที่ ๓ บทที่ ๔ หัวใจสมถกรรมฐาน ๑. ความหมายของกรรมฐาน ๒. หัวใจสมถกรรมฐาน ๓. นิเวศ ๕ ๔. องค์ฌานที่เป็นคู่ปราบระงับกับนิเวศ บทที่ ๕ สมถกรรมฐาน ๑. ธรรมที่เป็นอารมณ์ของสมถกรรมฐานตามนัยพระบาลี ๒. ธรรมที่เป็นอารมณ์ของสมถกรรมฐานตามนัยอรรถกถา ๓. จริต ๖ ๔. นิमित ๓ ๕. ภาวนา ๓ ๖. สมาธิ ๓ ๗. ฌานสมาบัติ บทที่ ๖ พุทธคุณกถา ๑. อรหะ ทรงเป็นพระอรหันต์ ๒. สมมาสมพุทโธ ทรงเป็นผู้ตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์เอง	บทที่ ๑ ทรงประกาศพระศาสนา ๑. ทรงพิจารณาเวไนยสัตว์ ๒. เสด็จไปทรงโปรดฤๅษีปัญจวัคคีย์ ๓. ทรงแสดงพระปฐมเทศนา ๔. ประทานการอุปสมบทด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาแก่ปัญจวัคคีย์ ๕. ทรงแสดงธรรมเรื่องอนัตตลักขณสูตร ๖. ทรงโปรดยสกุลบุตร ๗. ปฐมอุบาสกและอุบาสิกา ๘. สหายของพระยสออกบวช ๙. ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา ๑๐. พระภิกษุภัทวัคคีย์ ๑๑. ทรงโปรดชฎิล ๓ พี่น้องและบริวาร ๑๒. ทรงแสดงธรรมเรื่องอาทิตตปริยายสูตร ๑๓. ทรงโปรดพระเจ้าพิมพิสาร ๑๔. ทรงรับพระราชอุทยานเวฬุวันเป็นอารามสงฆ์ บทที่ ๒ พระอัครสาวก ๑. ภูมิหลังแห่งพระอัครสาวกทั้งสอง ๒. พระอัสสชิแสดงธรรม ๓. พระสารีบุตรบรรลุอรหัตตผล ๔. พระโมคคัลลานะบรรลุอรหัตตผล ๕. พระอัครสาวก ๖. พระสารีบุตรอัครสาวกเบื้องขวา เอตทัคคะผู้มีปัญญามาก ๗. พระโมคคัลลานะอัครสาวกเบื้องซ้าย เอตทัคคะผู้มีฤทธิ์มาก ๘. พระสารีบุตรนิพพาน ๙. พระโมคคัลลานะนิพพาน บทที่ ๓ ศิษย์พราหมณ์พาวรี ทูลถามปัญหา ๑. โสฬสปัญหา: กระทั่งธรรมจากศิษย์ทั้ง ๑๖ คนของพราหมณ์พาวรี ๒. มานพ ๑๖ คน ทูลขออุปสมบท	บทที่ ๑ อุโบสถ ความเป็นมาของอุโบสถ บทที่ ๒ ไตรสรณคัมภีร์ ๑. พระรัตนตรัย ๒. ไตรสรณคัมภีร์ ๓. การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ๔. วิธีการเข้าถึงไตรสรณคัมภีร์ในอดีต ๕. วิธีการเข้าถึงไตรสรณคัมภีร์ในปัจจุบัน ๖. สรณคัมภีร์ชาด ๗. สรณคัมภีร์เศร้าหมอง ๘. อานิสงส์ของการถึงไตรสรณคัมภีร์ บทที่ ๓ อุโบสถศีล ๑. คำอธิบายสิกขาบท ๘ ข้อของอุโบสถศีล ๒. การสมาทานอุโบสถศีล ๓. อุโบสถกาล บทที่ ๔ ระเบียบพิธีรักษาอุโบสถศีล ๑. กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ๒. กล่าวคำประกาศองค์อุโบสถศีล ๓. กล่าวคำขออุโบสถศีล ๔. กล่าวคำรับสรณคัมภีร์ ๕. กล่าวคำสมาทานอุโบสถศีล ๖. ข้อควรปฏิบัติขณะรักษาอุโบสถศีล บทที่ ๕ พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีล ๑. โคบาลกอุโบสถ ๒. นิคัณฐอุโบสถ ๓. อริยอุโบสถ

วิชาธรรมวิจารณ์	วิชาพุทธานุประวัตติและศาสนพิธี	วิชาอุโบสถศีล
๓. วิชาจรณสมปนโน ทรงเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ ๔. สุกโต ทรงเป็นผู้เสด็จไปได้แล้ว ๕. โลกวิทู ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก ๖. อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ ทรงเป็นผู้ฝึกบุคคลที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า ๗. สตถา เทวมนุสสานํ ทรงเป็นพระศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ ทรงเป็นผู้เบิกบานแล้ว	บทที่ ๔ ทรงโปรดพระราธะ และพระปุลณมันตานีบุตร ๑. ทรงโปรดพระราธะ ๒. ทรงโปรดพระปุลณมันตานีบุตร บทที่ ๕ ศาสนพิธี ๑. ความหมายของศาสนา ๒. องค์ประกอบของศาสนา ๓. ความหมายของศาสนพิธี ๔. ประเภทของศาสนพิธี ๕. ประเภทของศาสนพิธีในประเทศไทย ๖. องค์ประกอบของศาสนพิธี บทที่ ๖ พิธีเจริญพระพุทธมนต์ ๑. ความเป็นมาของการเจริญพระพุทธมนต์ ๒. ความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธมนต์ ๓. พิธีเจริญพระพุทธมนต์ ๔. บทสวดมนต์ ๗ ตำนาน และ ๑๒ ตำนาน ๕. การเจริญพระพุทธมนต์ในพิธีต่าง ๆ ๖. พิธีวางศิลาฤกษ์ บทที่ ๗ พิธีสวดพระพุทธรูป ๑. พิธีรดน้ำศพ ๒. การตั้งศพบำเพ็ญกุศล ๓. การบังสุกุลปากทิบ หรือบังสุกุลปากโกศ ๔. การสวดพระอภิธรรม ๕. การบำเพ็ญกุศลครอบ ๖. พิธีฌาปนกิจ ๗. การสวดมาติกาบังสุกุล ๘. การสวดแจ้งหรือเทศน์แจ้ง ๙. พิธีฌาปนกิจศพและพิธีพระราชทานเพลิงศพ ๑๐. พิธีเก็บอัฐิและพิธีสามหาบ ๑๑. พิธีทำบุญฉลองอัฐิ ๑๒. การไว้ทุกข์	บทที่ ๖ อานิสงส์ของอุโบสถศีล ๑. ประโยชน์ของอุโบสถศีล ๒. คุณค่าของอุโบสถศีล
๙. ภควา ทรงเป็นผู้จำแนกพระธรรม บทที่ ๗ วิปัสสนากรรมฐาน ๑. ธรรมที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐาน ๒. ธรรมที่เป็นเหตุเกิดวิปัสสนากรรมฐาน ๓. ธรรมที่เป็นวิปัสสนากรรมฐาน ๔. หน้าที่และผลของวิปัสสนากรรมฐาน ๕. หลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๖. ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๗. อุปสรรคของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๘. อานิสงส์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน บทที่ ๘ คิปปิปฏิบัติ ๑. กรรมกิลเลส ๔ ๒. ทิฏฐัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ๓. สังคหัตถุ ๔		

ข้อบ่งชี้หลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ให้ผู้เรียนแต่งอธิบายความกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้และอ้างอิงสุภาษิตที่กำหนดให้เท่านั้น มาประกอบการอธิบายไม่น้อยกว่า ๓ สุภาษิต โดยต้องอธิบายร้อยเรียงและเชื่อมโยงแนวคิดสำคัญให้สัมพันธ์กับกระทู้สุภาษิตที่กำหนดให้ อย่างสมเหตุสมผล พร้อมบอกชื่อคัมภีร์หรือที่มาของสุภาษิตที่นำมาอ้างอิงนั้นด้วย โดยขั้นนี้ กำหนดความยาว ตั้งแต่ ๔ หน้าขึ้นไป (เว้นบรรทัด)

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑	กัมมวรรค คือ หมวดกรรม	อดีตีตํ อดีตอุณห์ อดิสายมิตํ อหุ อิติ วิสสุฏฺฐกมฺมนเต อดถา อจฺเจนฺติ มาณเว. ประโยชน์ทั้งหลายย่อมผ่านเลยคนที่ทำงาน ด้วยอ้างว่าหนาวเกิน ร้อนเกิน นี่ก็เย็นมากแล้ว	ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค
๒		ยาทิสํ วปเต พิชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ กल्याณการี กल्याณํ ปापการี จ ปापํ. บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๓		อล ปापานิ กมฺมานิ กรํ พาโล น พุชฺฌติ เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ อคฺคิทฺทโธว ตปฺปติ. คนโง่ไร้ปัญญา ทำชั่วอยู่ก็ไม่รู้สึก เขาย่อมเดือดร้อน เพราะการกระทำของตน เหมือนถูกไฟไหม้	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๔		สุขกามานิ ภูตานิ โย ทณฺเฑน วิหีสติ อตฺตโน สุขเมสาโน เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ. ผู้ใฝ่มุ่งถึงความสุขตน ทำร้ายสัตว์ซึ่งรักสุข ผู้นั้นละ โลกไปแล้ว ก็ยังไม่ได้ความสุข	ขุททกนิกาย ธรรมบท

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๕	จิตตวรรค คือ หมวดจิต	อานาปานสสติ ยสฺส ปฏิปณฺนา สุภาวิตา กาโยปิ อนินฺชิตो โหติ จิตฺตมปิ โหติ อนินฺชิตํ. กายและใจของบุคคลที่อบรมอานาปานสติได้ สมบูรณ์ ย่อมไม่กระสับกระส่ายกระวนกระวาย	ขุททกนิกาย ปฏิสัมภีทา มรรค
๖		ทิสฺส ทิสํ ยนฺตํ กยิรา เวรี วา ปน เวรีนํ มิจฺฉาปณฺหิตํ จิตฺตํ ปาปิโย นํ ตโต กเร. โจรกับโจรหรือศัตรูกับศัตรู สร้างความพินาศให้แก่ กันได้แค่นั้น จิตที่คิดผิด พังทำให้เสียหาย ยิ่งกว่านั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๗		ยถา อคารํ พุจฺจนนํ วฏฺฐ สมตฺติวิฆฺมตฺติ เอวํ อภาวิตํ จิตฺตํ ราโค สมตฺติวิฆฺมตฺติ. ฝนย่อมร่ำรดเรือนที่มุงไม่ดีฉนั้นใด รากะย่อมร่ำรดจิต ที่ไม่ได้อบรมฉนั้นนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท
๘		จิตฺเตน นียติ โลโก จิตฺเตน ปริกสฺสติ จิตฺตสฺส เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสมฺมวคฺคู. โลกถูกจิตซึ่งนำบังการ ชาวโลกทั้งหมด ล้วนตกอยู่ใน อำนาจจิตซึ่งเป็นสภาวะธรรมอย่างหนึ่ง	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๙	มัจจุวรรค คือ หมวดความตาย	อจฺจยณฺติ อโหโรตฺตา ชีวิตํ อุปรุชฺชตฺติ อายุ ชียติ มจฺจานํ กุณฺณทีนํว โอตฺถกํ. วันคืนผ่านไป ชีวิตย่อมสิ้นไป อายุของสัตว์ย่อมหมด ไป เหมือนสายน้ำลำธารเล็ก ๆ ไหลหายไป ฉะนั้น	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
๑๐		ททฺธา จ มหนฺตา จ เย พาลา เย จ ปณฺจติตา สพฺเพ มจฺจุวสํ ยนฺติ สพฺเพ มจฺจุปรายนา. ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ คนเขลาและคนฉลาด ล้วนไปสู่ อำนาจแห่งความตาย มีความตายเป็นเบื้องหน้าหมด ทุกคน	ขุททกนิกาย สุตตนิบาต
๑๑		ยถา วาริวโห ปุโร วเห รุกฺเข ปกุลฺลเช เอวํ ชราย มรณฺเนน วุยฺหนเต สพฺพปาณินอ. ห้วงน้ำที่เต็มฝั่ง พัดพาต้นไม้ที่เกิดริมฝั่งไปฉนั้นใด สัตว์ทั้งปวง ย่อมถูกความแก่และความตายพัดไป ฉนั้นนั้น	ขุททกนิกาย ชาดก มหา นิบาต
๑๒		ยถา ทณฺฑเณน โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจรี เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายุ ปาเชนติ ปาณินอ. ความแก่และความตาย ย่อมไล่ต้อนอายุสัตว์ทั้งหลาย ไป เหมือนคนเลี้ยงโค ถือท่อนไม้ไล่ต้อนฝูงโคไปหา กินฉนั้นนั้น	ขุททกนิกาย ธรรมบท

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๓	ปัญญาวรรค คือ หมวดปัญญา	ปัญญา หิ เสฏฐา กุสลา วทนติ นกุชตตราชาวิว ตารกานัน สีล สิริ จาปี สตยจ ธมโม อนวายิกา ปญญวโต ภวนติ. คนฉลาดกล่าวว่า ปัญญาประเสริฐ เหมือนดวงจันทร์ ประเสริฐกว่าดวงดาวทั้งหลาย แม้ศีล สิริ และธรรม ของสัตบุรุษ ก็ย่อมติดตามผู้มีปัญญาไป	ขุททกนิกาย ชาดก จิตตาฬีสนิบาต
๑๔		ยสึ สทธาน ทุมเมโธ อนตถึ จรติ อตฺตโน อตฺตโน จ ประสยจ หีสาย ปฏิปชฺชติ. คนไร้ปัญญา ได้ยศแล้วย่อมประพฤตสิ่งที่ไม่เป็น ประโยชน์แก่ตน ย่อมปฏิบัติเพื่อเบียดเบียนทั้งตน และผู้อื่น	ขุททกนิกาย ชาดก เอก นิบาต
๑๕		ปญฺญาย ติตฺตนิ เสฏฺฐ น โส กาเมหิ ตปฺปติ ปญฺญาย ติตฺตํ ปุริสํ ตณฺหา น กुरुเต วสํ. บรรดาความอ้อมทั้งหลาย ความอ้อมปัญญาประเสริฐ สุด คนอ้อมด้วยปัญญา ย่อมไม่เดือดร้อนด้วยกาม ตัณหาทำคนที่อ้อมด้วยปัญญาให้อยู่ในอำนาจไม่ได้	ขุททกนิกาย ชาดก ทวาทสกนิบาต
๑๖		ปญฺญา สุตวินิจฺฉินิ ปญฺญา กิตฺติสิโลกวฑฺฒนนิ ปญฺญาสทฺธิโต นโร อธิ อปิ ทุกฺขेषุ สุขานิ วินฺทติ. ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยสิ่งที่ฟังแล้ว ปัญญาเป็น เครื่องเพิ่มพูนเกียรติคุณและชื่อเสียง คนผู้ ประกอบด้วยปัญญาในโลกนี้ แม้ในความทุกข์ก็หา ความสุขได้	ขุททกนิกาย เถรคาถา

ที่	หมวด	สุภาษิต	คัมภีร์/ที่มา
๑๗	บุคคลวรรค คือ หมวดบุคคล	อกุโธรสส กุโธ โกโธ หนตสส สมชีวินो สมมทญญา วิมุตตสส อุปสนตสส ตาทิโน. ผู้ไม่โกรธ ฝึกตนแล้ว อยู่อย่างพอเพียง หลุดพ้น เพราะรู้ชอบสงบคงที่ จักมีความโกรธมาแต่ไหน	ขุททกนิาย เถรคาถา
๑๘		อปฺปสฺสาทา ทุกฺขา กามา อิตฺติ วิญญาย ปณฺตฺติโต อปิ ทิพฺเพสุ กามेषุ รติ โส นาริฉจฺจติ. สิ่งที่ชอบใจทั้งหลาย มีสุขน้อย ทุกข์มาก บัณฑิตรู้ ดังนี้แล้ว จึงไม่ไยดีแม้ในกามสุขที่เป็นของทิพย์	ขุททกนิาย ธรรมบท
๑๙		ขยํ เวรํ ปสวติ ทุกฺขํ เสติ ปราชีโต อุปสนโต สุขํ เสติ หิตฺวา ขยปราชยํ. ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ก็เป็นทุกข์ ละชนะและแพ้ได้ แล้ว ใจสงบ อยู่เป็นสุข	ขุททกนิาย ธรรมบท
๒๐		น ขจฺจา วสโล โหติ น ขจฺจา โหติ พฺราหฺมโณ กมฺมฺนา วสโล โหติ กมฺมฺนา โหติ พฺราหฺมโณ. จะเป็นคนเลวเพราะชาติกำเนิด ก็หาไม่ จะเป็นคนดี เพราะชาติกำเนิด ก็หาไม่ แต่เป็นคนเลวเพราะการ กระทำ เป็นคนดีก็เพราะการกระทำ	ขุททกนิาย สุตตนิบาต

ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นเอก ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

วิชาธรรมวิจารณ์	วิชาพุทธานุพุทธประวัติและศาสนพิธี	วิชากรรมบถ
บทที่ ๑ บทนำ : ปรมัตถปฏิบัติอันเปี่ยมประโยชน์ ในทางพระพุทธศาสนา บทที่ ๒ นิพพิทา: ความหน่าย ๑. โลกกับผู้ข้องและไม่ข้องอยู่ในโลก ๒. มารและทางพ้นจากบ่วงของมาร ๓. ปฏิปทาแห่งนิพพิทา: วิธีไปสู่ความหน่าย ๔. สิ่งที่ยึดบังไม่ให้เห็นในกฎไตรลักษณ์ บทที่ ๓ วิชาละ: ความสิ้นกำหนด บทที่ ๔ วิมุตติ: ความหลุดพ้น ๑. เครื่องบดบังวิมุตติ ๒. ความหมายของวิมุตติตามพระบาลีและตามอรรถธิบายของพระอรรถกถาจารย์ บทที่ ๕ วิสุทธิ: ความหมดจด ๑. ความหมดจดในศาสนาต่าง ๆ ๒. วิสุทธิ: ความหมดจดในทางพระพุทธศาสนา ๓. วิปัสสนาญาณ ๔: หนทางอันละเอียดสู่ความหมดจด ๔. อริยมรรค ๘ ๕. วิสุทธิ ๗ ๖. มรรค ๘ กับ วิสุทธิ ๗ บทที่ ๖ สันติ : ความสงบ ๑. ทางไปสู่ความสงบ ๒. ผลแห่งสันติ	บทที่ ๑ พระพุทธเจ้าเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ ๑. มูลเหตุแห่งการเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ ๒. ทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธบิดา ๓. เสด็จไปทรงโปรดพระนางยโสธรา ๔. เจ้าชายนันทะเสด็จออกผนวช ๕. เจ้าชายราหุลบรรพชา ๖. พระพุทธบิดาประจวบและทรงบรรลอรหัตตผล ๗. ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา บทที่ ๒ เจ้าชายแห่งศากยวงศ์เสด็จออกทรงผนวช ๑. มูลเหตุที่เจ้าชายอนรุทธะเสด็จออกทรงผนวช ๒. พระเวททัตทรงทำอนันตริยกรรม ๓. พระบรมศาสดาทรงแสดงมหาปริสวัตก ๘ ข้อ ๔. พระอนรุทธะทรงสรรเสริญสติปัฏฐาน ๔ ๕. พระอานนท์ทูลขอประทานพร ๘ ประการ บทที่ ๓ ภิกษุณี ๑. ทรงรับผ้าคู่จากพระนางมหาปชาบดีโคตมี ๒. พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ปฐมภิกษุณี ๓. พระนางยโสธราเสด็จออกทรงผนวช ๔. ภิกษุณีที่บรรลอรหัตตผลและเอตทัคคะ ๕. พระสังฆมิตตาเถรีกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๖. สถานะของภิกษุณีในภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย บทที่ ๔ ทรงโปรดพระพุทธมารดา ๑. ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ ๒. เสด็จไปทรงโปรดพระพุทธมารดา ๓. เสด็จลงจากดาวดึงส์ บทที่ ๕ ทรงโปรดพระโสณโกฬิวิสะและพระวัฏฐปาละ ๑. ทรงโปรดพระโสณโกฬิวิสะ ๒. ทรงโปรดพระวัฏฐปาละ ๓. พระวัฏฐปาละแสดงธรรมมฤตเทศ ๔ ประการ บทที่ ๖ ปรินิพพาน ๑. ประทับกรุงเวสาลีครั้งสุดท้าย ๒. ทรงทำนิมิตโอภาส ๓. ทรงปลงอายุสังขาร	บทที่ ๑ กรรมบถ ๑. บทนำ ๒. ไตรทวาร ๓. ประเภทของกรรมบถ ๔. ศีล ๕ กับกรรมบถ บทที่ ๒ กายกรรม ๓ ๑. ปาณาติบาต ๒. อทินนาทาน ๓. กาเมสุมิฉาจาร บทที่ ๓ วจีกรรม ๔ ๑. มุสาวาท ๒. ปิสุณาวาจา ๓. ผรุสวาจา ๔. สัมผัปปลาปะ บทที่ ๔ มโนกรรม ๓ ๑. อภิชฌา ๒. พยาบาท ๓. มิจฉาทิฏฐิ

วิชาธรรมวิจารณ์	วิชาพุทธานุพุทธประวัติและศาสนพิธี	วิชากรรมบถ
บทที่ ๗ นิพพาน: ความดับทุกข์ ๑. ความหมายของนิพพาน ๒. ความสิ้นสุดไปแห่งการเวียนว่ายตายเกิดหรือสังสารวัฏตามแนวทางศาสนาอื่น ๓. นิพพานคือจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ๔. นิพพานธาตุ บทที่ ๘ คิหิปฏิบัติ ๑. ขรवासธรรม ๔ ๒. มิจฉาณิชา ๕ ๓. คุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกา ๕	๔. ทรงบิณฑบาตครั้งสุดท้าย ๕. ทรงรับผ้าสังคิวรรณ ๖. ผลแห่งการถวายบิณฑบาตแด่พระพุทธเจ้า ๗. ทรงปรารภสักการบูชา ๘. สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ๙. ทรงโปรดสุภทัตปริพาชก ๑๐. โปรดให้ลงพรหมทัณฑ์พระฉันทะ ๑๑. ประทานพระปัจฉิมโอวาทและเสด็จดับขันธปรินิพพาน ๑๒. พระพุทธสรีระไม่เคลื่อนที่ ๑๓. ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ๑๔. แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ ๑๕. พระเชี้ยวแก้ว ๑๖. อันตรธาน ๕ ๑๗. ลำดับพรรษาอุกาส บทที่ ๙ เทศกาลและประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๑. เทศกาลตรุษสงกรานต์ ๒. พิธีถวายผ้ากฐิน ๓. พิธีถวายผ้าป่า ๔. พิธีลอยกระทงตามประเพณี บทที่ ๑๐ พิธีสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๑. พิธีบรรพชาสามเณร ๒. พิธีอุปสมบทพระภิกษุ	